

Jungtinių Tautų
Švietimo, mokslo ir
kultūros organizacija

**KLAIPĖDOS
SIUVIMO IR PASLAUGŲ
VERSLO MOKYKLA**

- Klaipėdos suivimo ir paslaugų verslo mokykla
- UNESCO Asociuotųjų
- mokyklų tinklo narė

Elektroninės patyčios jaunimo tarpe. Aktualijos ir prevencijos būdai

**Socialinė pedagogė
Simona Petrovskaja**

2014 m. Tarptautinės mokyklinio amžiaus vaikų gyvensenos ir sveikatos studijos duomenimis:

- **2** iš **3** Lietuvos mokinių yra susidūrę su patyčiomis t. y. iš jų tyčiojosi arba jie patys tyčiojosi iš kitų;
- patyčias patyrė **31,2** proc. berniukų ir **27,7** proc. mergaičių;
- patys iš kitų dažniau linkę tyčiotis berniukai (**29,8** proc.) nei mergaitės (**15,3** proc.).

Paauglystė yra gyvenimo tarpsnis tarp vaikystės ir suaugusiojo amžiaus, tai – **audringo ir prieštaringo vystymosi laikotarpis**, pakeičiantis palyginti gana ramų jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų augimo ir jėgų kaupimo laikotarpį. Būtent paauglystės metu **vyksta permainos fizinėje, psichologinėje ir socialinėje žmogaus raidoje.**

Jeigu jaunuolis nesijaučia pakankamai vertingas, jis siekia save su kuo nors palyginti, dažniausiai toks paauglys ieško bendraamžio, kuris, jo supratimu, yra mažiau vertingas. Taip atsiranda patyčios, kurių metu siekiama įrodyti savo pranašumą.

Patyčių svarbiausi elementai

- patyčios – tai **pasikartojantis elgesys**;
- tarp priekabautojo ir aukos yra **valdžios, fizinė, socialinė, psichologinė persvara**;
- toks elgesys **žaloja ir kenkia**, nes jo pagrindinis tikslas - įskaudinti, sukelti emocinį bei fizinį skausmą kitam asmeniui.

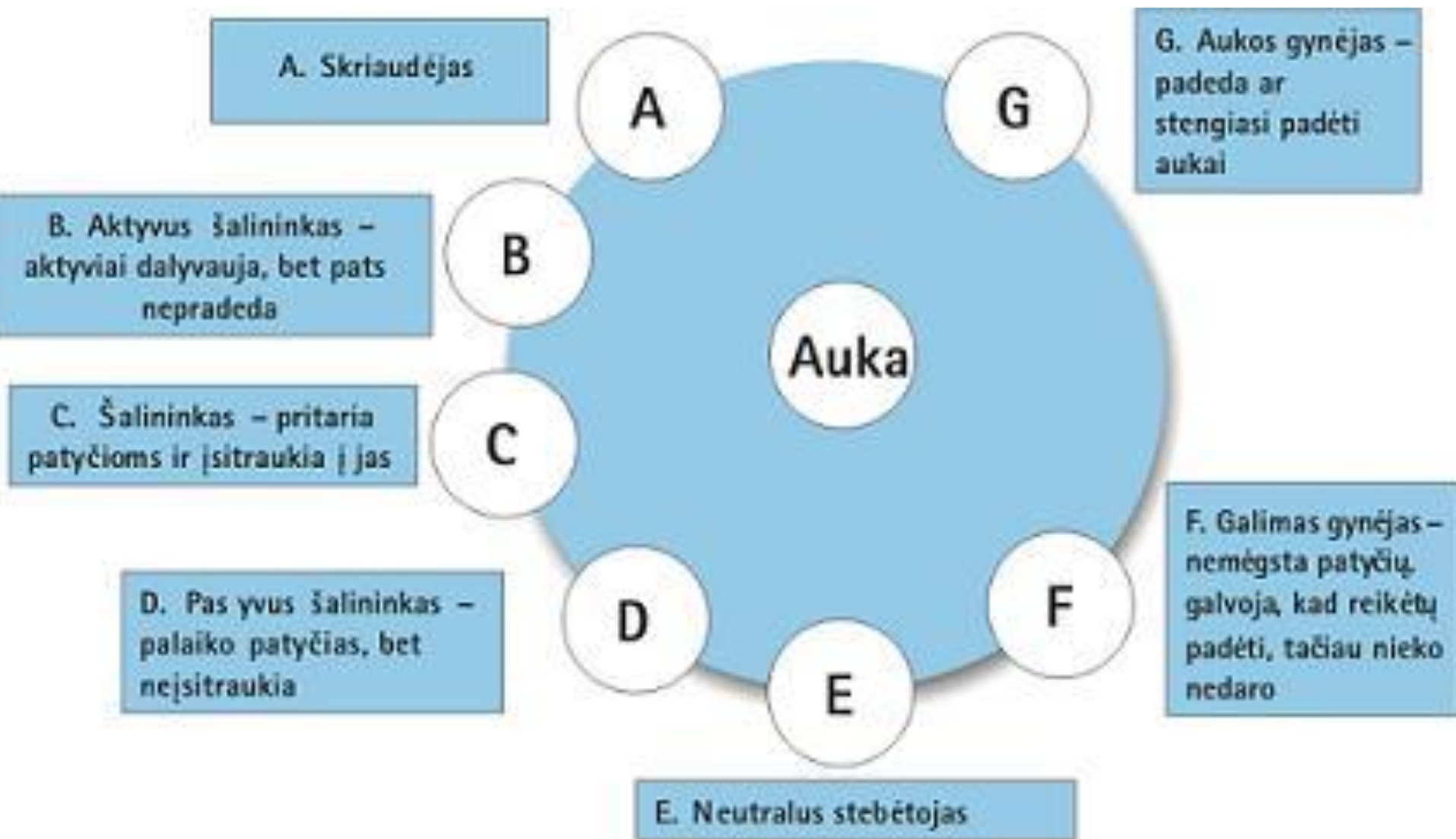
Patyčių bruožai

- **Aukštas paplitimas tarp jaunimo** (Lietuvoje patyčias (tiesiogiai ar netiesiogiai) patiria apie 70 proc. vaikų);
- **Neigiama įtaka visapusiškos asmenybės formavimosi procesui** (patyčios tiek aukoms, tiek skriaudėjams, tiek jų liudytojams turi neigiamų pasekmių, nes veikia emocinę ir fizinę sveikatą, didina jaunuolių savižudybės riziką, skatina žalingų įpročių (alkoholio, narkotikų vartojimo, rūkymo) paplitimą, turi ilgalaikį poveikį, kuris pasireiškia net suaugus);
- **Patyčios kaip agresyvus elgesys** (patyčios vertinamos, kaip socialinė problema, visų pirma visuomenės makro-struktūrų kontekste. Mikro lygmenyje akcentuojamos patyčių situacijoje dalyvavusių individų visapusiškos asmenybės raidos sutrikimai ir polinkis į suicidinius veiksmus).

Patyčių formos

- **Tiesioginės patyčios** arba **priekabiavimas** – kai vaikas yra atvirai puolamas, užgauliojamas savo bendraamžių, pavz., stumdomas, pravardžiuojamas, jam grasinama, ant jo rėkiama, rodomi nepadorūs gestai, jis erzinaamas bei mušamas ir pan.
- **Netiesioginėmis patyčiomis** vadiname tokį elgesį, kai vaikas skaudinamas nenaudojant tiesioginės agresijos. Tai subtilesnis tyčiojimas nei tiesioginis, pvz., vaikas yra atstumiamas grupės vaikų, ignoruojamas, su juo nebendraujama, apkalbinėjama ir pan.
- **Verbalinės;**
- **Rašytinės;**
- **Fizinės.**

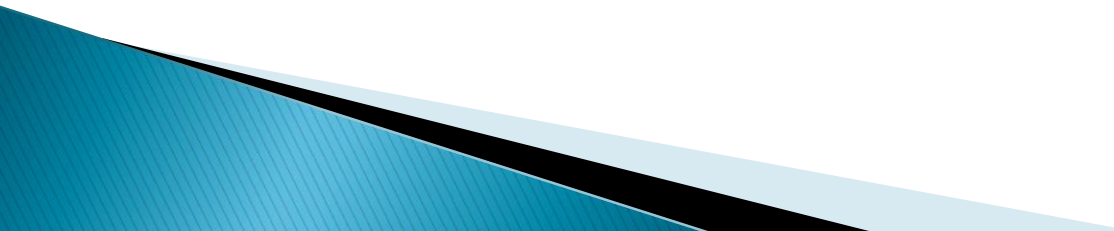
Patyčių dalyvių vaidmenys

Tyrimai Lietuvos ir užsienio mokinių tarpe atskleidžia, kad

- mokinių patyčių patyrimas yra susijęs su jų dažnesniais ir labiau išreikštais savižudiškais polinkiais;
- dažniau įvardijama bloga pablogėjusi subjektyviai vertinama sveikata;
- tyčiojimas iš kitų susijęs su dažnesniu rūkymu, alkoholinių gėrimų ir nelegalių narkotinių medžiagų vartojimu;
- vaikai pasižymi žemesniu savęs vertinimu, neigiamų požiūriu į pasaulį, emociniu nestabilumu, gali tapti emociškai nejautriais (uždari, apatiški, abejingi), patys imti demonstruoti agresyvų elgesį.

Elektroninių patyčių samprata

- agresyvus, tyčinis, pasikartojantis laike vieno individo ar grupės žmonių prieš auką nukreiptas veiksmas, naudojant elektronines priemones, kai auka negali lengvai apsiginti (D. Olweus);
 - būdingas specialių elektroninių priemonių naudojimas, tokių kaip mobilieji telefonai, elektroninis paštas ir pan;
 - dažniausiai pasireiškia paauglystės laikotarpiu;
 - būdingas XXI amžiui ir tai yra vis labiau plintantis fenomenas.
-

Inicijuoti agresyvią veiklą internete gali ir jaunuoliai realybėje neturintys polinkių į smurtą ir tuo pačių patyčių objektais gali tapti realybėje sėkmingai socialiai funkcionuojantys individai.

Elektroninių patyčių būdai

Mokslinėje literatūroje skiriamos patyčios elektroninėje erdvėje

- **mobiliuoju telefonu** (tyčiojimas, grasinimas, žeminimas skambinant arba siunčiant tekstines žinutes, suklastotas nuotraukas ar nufilmuotus vaizdus);
- **internetu** (tyčiojimas, grasinimas, žeminimas, gandų skleidimas pokalbių svetainėje; išmetimas iš pokalbių svetainės; tyčiojimas, grasinimas, žeminimas tekstinėmis ir vaizdo žinutėmis elektroniniais laiškais; informacijos apie žmogų paskleidimas internete jo neatsiklausus; pasinaudojimas kompiuteryje esančia informacija be asmens leidimo ir pan.

Elektroninių patyčių savybės

- **Nepriklausomumas nuo laiko ir vietos** (neriboja laiko kategorija, jos gali vykti visą parą, tačiau šioje vietoje individas turi galimybę riboti laiko požiūriu savo dalyvavimą virtualioje erdvėje);
- **patyčių dalyvių socialinio statuso reikšmės sumažėjimas** (patyčių skleidėjais gali tapti bet kokios fizinės jėgos ar socialinio statuso individai);
- **anonimiškumas** (patyčių skleidėjas gali veikti slaptai; kartais patyčių auka nežino kas iš jo tyčiojasi, kodėl jis tapo patyčių objektu; auka virtualybėje patiria skausmą be liudininkų taip pat negali niekaip gintis ar prašyti pagalbos);
- **ilgaamžiškumas** (internete komentarai, gandai, įteidimai nedingsta iškart juos perskaičius, gali būti išsaugoma ilgam, patyčių veiksmas gali būti kartojamas daugybę kartų);
- **paplitimas tarp paauglių** (tyrimai rodo, kad paplitimas svyruoja nuo 5-40% ar daugiau, priklausomai nuo amžiaus grupės, elektroninių patyčių apibrėžimo ir nuo tyrimų metodologijų).

Objektyvūs elektroninių patyčių paplitimo veiksniai

- **Technologijų tobulėjimas** (interaktyvūs kambariai (Chat room), socialiniai tinklapiai („Twitter“, „Facebook“ ar „Google+“), forumai, pokalbių programos, virtualios bendruomenės ir pan.);
- **technologijų naudojimas kasdieniame gyvenime** (jaunimo kasdienybėje mobiliųjų telefonų ar socialinių tinklų naudojimas-įprastinis reiškinys. „Jei tavęs nėra „Facebook„e“, vadinasi, tavęs nėra visai“);
- **informacijos atskleidimas** (asmuo atskleisdamas savo tapatybę internete rizikuoja tapti patyčių objektu);
- **„elektroninė erdvė – nėra realus gyvenimas“** (vis labiau virtualybė tampa autonomiška sritimi, kurioje galioja kitokios taisyklės. Kartais žmonės virtualioje erdvėje elgiasi ryžtingiau ir pasisako drąsiau, negu realiame gyvenime.).

Elektroninių patyčių paplitimo erdvės

- Pokalbių kambariai (Chat Rooms)   ir pan.);
- Video dalinimosi svetainės (ir pan.);
- Socialiniai tinklai (ir pan. 72 % 13-14 amžiaus interneto vartotojų turi profilį socialiniame tinkle, 15-16 amžiaus kategorijoje šis rodiklis padidėja iki 81 %);
- Mobilieji telefonai (SMS, MMS. Vidutiniškai paaugliai per mėnesį išsiunčia apie 3000SMS);

Pokalbių kambarys (Chat room)

Mirusią Jūrą žinai?

Tai aš ją nužudžiau!

Maksas ir Slava

Turbūt jie tarpusavyje vienas kito labiausiai nekenčia savo gyvenime

Demotyva

Tolerancija

Visoms paminėtos elektroninių patyčių erdvėms būdingas aukštas jaunimo aktyvumas lygis jose.

Tačiau elektroninės patyčios siejamos ir su kitomis elektroninėmis erdvėmis tokiomis kaip:

- 3D virtualūs pasauliai;
- socialinių žaidimų svetainės;
- interaktyvūs puslapiai tokie kaip „Formspring“ ir „ChatRoulette“.

Tai rodo patyčių sugebėjimą prisitaikyti prie įvairių ir naujų elektroninių erdvių ir taip pat, jog šis reiškinys plinta ten kur virtualybėje šiuo metu dažniausiai renkasi jaunimas.

Kartais ugdymo įstaigų darbuotojai nežino, kiek paplitusios elektroninės patyčios jų mokykloje, nes dažniausiai jos vyksta už mokyklos ribų, t. y. po pamokų. Pasitaiko atvejų, kai mokyklos darbuotojai nepastebi netinkamo elgesio, o sužino apie patyčias iš pačių vaikų ar jų tėvų.

Dėl to kyla klausimas – kokią atsakomybę, sprendžiant elektroninių patyčių problemą, turi prisiimti mokykla?

Galimi pedagogų veiksmai, sužinojus apie elektronines patyčias

Įvertinti grėsmę vaikui, jo sveikatai. Jei grasinama ar persekiojama, pavyzdžiui, vaikui gavus žinutę, kad rytoj jis bus vyresnių mokinių pagautas ir primuštas, galima kreiptis į policiją;

➤ **surinkti informaciją.** Išsiaiškinti, kas skriaudžia, koku būdu, kiek mokinių įsitraukę, kiek laiko patyčios tęsiasi. Kuo daugiau mokyklos darbuotojai turi informacijos apie situaciją, tuo aiškesnis veiksmy planas;

➤ **saugoti įrodymus.** Svarbu išsaugoti vykstančių elektroninių patyčių įrodymus (pavyzdžiui, skriaudėjo žinutę, laišką), geriausiai turėti ir elektroninę, ir spausdintą įrodymų kopijas. Galima instrukuoti tėvus apie tai, kaip nukopijuoti ir išsaugoti žinutes, laiškus;

➤ **pranešti visų įsitraukusių į patyčias vaikų tėvams;**

➤ **informuoti patyčias patiriantį vaiką ir jo tėvus** apie galimus problemos sprendimo būdus, organizacijas, į kurias galima kreiptis;

➤ **suteikti** elektronines patyčias patyrusiam vaikui **galimybę gauti emocinę ar psichologinę pagalbą;**

➤ patyčių auką **galima informuoti apie netinkamo elgesio padarinius;**

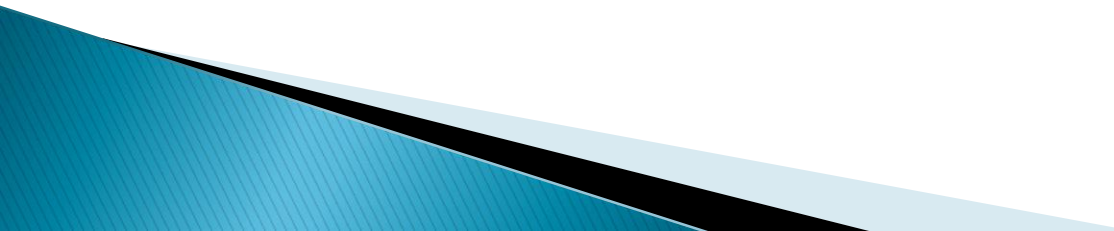
➤ **apsaugoti** patiriantį patyčias vaiką nuo galimo skriaudėjų keršto

Elektroninių patyčių prevencija mokykloje

- **paplitimo įvertinimas** (anoniminės apklausos);
- **mokyklos strategija**, kurioje būtų aiškiai įvardijama, kaip mokykla vertina tyčiojimąsi ir ko siekia;
- **įstaigos personalo mokymai** (suteikiamos žinios apie patyčių reiškinį, jų priežastis ir padarinius, reagavimo į patyčias ir jų prevencijos būdus);
- **tėvų švietimas**.

Elektroninių patyčių atveju tėvai turi geresnes sąlygas priėjimo prie elektroninių prietaisų, kurių pagalba paaugliai įsitraukia patyčių situacijas, negu kitos ugdymo institucijos pvz.: mokykla. To pasėkoje tėvai turi galimybę įdiegti specialias programas į namų ir / arba paauglio asmeninį kompiuterį, riboti vaikų laiką elektroninėje erdvėje, peržiūrėti paauglio naršymo istoriją ir pan.

Rekomendacijos tėvams

- **atvirai bendraujant** su paaugliais, **pasakoti** apie internete tykančius pavojus;
 - **kontroliuoti** jų elgesį elektroninėje erdvėje taisyklėmis;
 - **diegti** apsaugines programas;
 - **bendradarbiauti** su ugdymo įstaigomis, nes gali kilti patyčių sprendimo problemų dėl:
 - 1) mažo žinomumo lygio naujų technologijų naudojimo srityje;
 - 2) socialinio ir ekonominio statuso neigiama įtaka (darbas, kitos soc. problemos);
 - 3) problemos nematymas, nesupratimas, neįvertinimas.
-

Ačiū už dėmesį 😊